

Traumaattinen muisti ja ei-inhimillinen Pajtim Statovcin romaanissa *Lehmä synnyttää yöllä*

Kotimaisen kirjallisuuden
kandidaatintutkielma

Laatija:
Emma Isaksson

03.03.2026
Turku

Kandidaatintutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, kotimainen kirjallisuus

Tekijä(t): Emma Isaksson

Otsikko: Traumaattinen muisti ja ei-inhimillinen Pajtim Statovcin romaanissa *Lehmä synnyttää yöllä*

Ohjaaja(t): FT Dosentti Kaisa Kurikka

Sivumäärä: 22 sivua

Päivämäärä: 03.03.2026

Tutkielmassani tarkastelen Pajtim Statovcin romaanin *Lehmä synnyttää yöllä* (2024) ei-inhimillisiä hahmoja suhteessa päähenkilön traumaattiseen muistiin. Teos jäsentää Kujtimin traumaattista lapsuutta kahden eri kertojahahmon ja aikataason kautta. Keskityn analyysissäni lehmään sekä hybridihahmo kimeeriin. Vastaan kysymyksiin hahmojen osallistumisesta muistamisen prosesseihin. Luen teoksen traumafiktiona, joka pyrkii representoimaan trauman vaikeasti kielellistyvää luonnetta fragmentaarisen kerronnan ja toistuvien motiivien kautta. Tutkielman teoreettisena viitekehystenä toimivat traumateoria, traumaattisen muistin tutkimus sekä posthumanismi.

Nojaudun Riitta Jytilän (2022) kotimaiseen tutkimukseen *Traumaattinen muisti nykyproosassa*. Jäsenän ei-inhimillisen ja trauman välisiä yhteyksiä kerronnan tarkastelun sekä temaattisen analyysin kautta. Käsitän tutkielmassani ei-inhimillisen eläimen kärsimyksen todistamisen traumana, joka käynnistää muistamisen prosessin. Tarkastelen kumppanuslajin kanssa jaetun trauman vaikutuksia muistamisen tapoihin sekä identiteettiin. Hybridihahmoa käsittelen trauman metaforana, mutta myös toimijana, joka kytkeytyy teoksen muotoon.

Osoitan ei-inhimillisen läsnäolon traumakerronnassa merkittävänä traumaattisen muistin rakentajana. Ei-inhimilliset hahmot eivät näyttäydy pelkästään inhimillisen muistin kantajina vaan aktiivisina toimijoina. Merkitykset rakentuvat vuorovaikutuksessa, jolla on voima tuottaa uusia muistin muotoja.

Avainsanat: ei-inhimillinen, traumaattinen muisti, Pajtim Statovci

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	4
1.2	Teoreettinen kehys	5
2	Kumppanuuslajin kanssa jaettu trauma	7
2.1	Kärsimyksen todistaminen trauman aiheuttajana	7
2.2	Trauman vaikutus muistiin	10
3	Hybridihahmo traumakerronnassa	13
3.1	Kimeeri metaforana	13
3.2	Kimeeri toimijana	15
4	Lopuksi	19
	Lähteet	20

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Moninaiset ajan, paikan sekä tajunnan tasot lävistävä romaani Pajtim Statovcin *Lehmä synnyttää yöllä* (2024, myöhemmin LSY) kuvaa synnyinmaahansa Kosovoon palaavan Kujtimin suhdetta traumaattisten muistojen halkomaan lapsuuteensa. Teoksessa ei-inhimilliset hahmot osallistuvat traumasta kertomisen prosessiin. Tarkastelen tässä tutkielmassa näitä hahmoja, etenkin lehmää sekä kimeeriä suhteessa kertojan traumaattiseen muistiin. Millaisia muistamisen tapoja ei-inhimillisen läsnäolo synnyttää? Vastaan tutkimuksessani kysymyksiin ei-inhimillisten hahmojen toimijuudesta sekä siitä, miten ne vaikuttavat ympäristöönsä ja millaisia merkityksiä ne kantavat itsessään. Pohdin myös kysymyksiä trauman vaikutuksesta kerrontaan.

Lehmä synnyttää yöllä rakentuu kahden eri kertojaposition - lapsikertojan sekä aikuisen kertojan varaan. Romaanissa on myös kirjekerrontaa, jossa aikuinen kertoja kirjoittaa kuolleelle isälleen. Suomessa kasvanut lapsikertoja Kujtim matkustaa synnyinmaahansa Kosovoon sodan kynnyksellä vuonna 1996. Hänen kauttaan avautuvat rasmin, perheväkivallan sekä ulkopuolisuuden kokemusten verkosto, jota Kujtim pakenee omaan sisäiseen ja maagiseen maailmaansa. Aikuisena kirjailijan ammattia harjoittava kertoja palaa maahan äitinsä kanssa ja alkaa jäsentää menneisyytensä tapahtumia. Teoksen rakenne ja rytmi syntyvät näiden kolmen minämuotoisen kerronnan tason vuorovaikutuksesta sekä vaihtelusta. Tarkastelen tätä monisuuntaista kerronnan rakentumista ensisijaisesti muistamisen ja siitä kertomisen prosessina. Romaanin kantavina motiiveina ovat kuolema, ei-inhimilliset hahmot, väkivalta, muistaminen sekä kirjoittaminen.

Finlandia -palkinnon vuonna 2024 voittanut *Lehmä synnyttää yöllä* on kirjailijan neljäs romaani. Statovci on käsitellyt teoksissaan laajasti trauman, sodan, pakolaisuuden sekä seksuaalivähemmistöön kuulumisen teemoja. Ei-inhimilliset hahmot ovat merkittäväällä tavalla osa kirjailijan tuotantoa esimerkiksi *Bollan* (2019) mytologinen ja käärmemäinen hahmo kietoutuu tarinan ympärille. Balkanilainen suullinen perinne, myytit ja sukutarinat ovat läsnä kirjailijan tuotannossa (Arminen, Kauranen, Lehtimäki, Määttä & Piippo 2025, 27.) Myös *Lehmä synnyttää yöllä* nivoutuu näihin teemoihin. Statovcin teoksia on niiden saaman suosion sekä tunnustuksen myötä tutkittu runsaasti. Hanna-Leena Nissilä (2017) on tutkinut

Kissani Jugoslavian (2014) yllirajaisuutta artikkelissaan “Yllirajaiset merkit”. Nissilä asemoi teoksen traumafiktion kentälle, jonne myös *Lehmä synnyttää yöllä* asettuu. Kirjailijan uusinta teosta käsittelevän tutkimuksen kattaa yksi vuonna 2025 julkaistu pro gradu- tutkielma. Katri Rahikkalan “Kärsimyksen poetiikka Pajtim Statovcin romaanissa *Lehmä synnyttää yöllä*” tarkastelee kärsimyksen esittämisen keinoja ja pohtii muun muassa ei-inhimillisten eläinten symboliikkaa, jota aion tutkielmassani myös käsitellä.

1.2 Teoreettinen kehys

Trauman käsitteen juuret ovat kreikan sanassa trauma, joka tarkoittaa haavaa. Nykyisin sillä viitataan pitkäkestoisen stressin tai järkyttävien kokemusten aiheuttamiin psyykkisiin ja pitkäaikaisiin jälkiin yksilössä tai yhteisössä (Meretoja 2024, 406). Teoksen kontekstissa ensisijaisesti virittäydyn traumateoriaan ja traumaattisen muistin tutkimukseen. Hyödynnän analyysissäni kirjallisuudentutkija Riitta Jytilän tutkimusta *Traumaattinen muisti nykyproosassa* (2022). Jytilän (2022, 25–27) mukaan traumateoria kytkee kirjallisuuden osaksi todellisuutta, mikä mahdollistaa tuskallisten kokemusten työstön kirjallisten keinojen kautta. Moneen suuntaan ajassa liikkuva traumaattinen muisti ilmentää traumaattisia kokemuksia ja niiden viivettä takaumien ja ennakointien kautta (ks. Jytilä 2022, 38.)

Traumateorian valossa trauma ei ilmene vain yksilön kehollisina ja psyykkisinä oireina, vaan myös kielessä itsessään (Kurtz 2018, 5). Luen romaanin traumafiktiona (*trauma fiction*), joka on muistitutkija Anne Whiteheadin (2004, 82–84) mukaan kirjallisuuden pyrkimys uudelleenmuotoilla tukahdutettuja muistoja intertekstuaalisuuden, toiston sekä fragmentaarisen kerronnan keinoin. *Lehmä synnyttää yöllä* hyödyntää fragmentaarisuutta muun muassa dramaattisen preesensin käytön kautta. Dramaattinen preesens on kerronnallinen tehokeino, jossa preesensmuotoisia verbejä käytetään viitatessa menneeseen aikaan (Kielitoimiston ohjepankki.) Sen käyttö aineistossani hylkää muistelevan sävyn ja pyrkii näyttämään tapahtumat lukijalle nykyhetkessä.

Tutkielmassani käytän ilmaisua ei-inhimillinen viitatessani teoksessa esiintyviin muunlaisiin eläimiin sekä hybridihahmoihin. Ei-etuliitteen käyttö purkaa arkikielessä vakiintunutta vastakkainasettelua ihmisen ja eläimen välillä sekä asettaa ihmisen osaksi eläinkuntaa. Haluan korostaa, ettei kyse ole toisensa poissulkevista kategorioista, vaan häilyvistä, päällekkäisistä ja yhteenkietoutuneista kokonaisuuksista, joissa ei-inhimillinen asettuu inhimillisen rinnalle

(Vihelmaa 2021, 31–32). Keskityn tutkielmassani pääasiallisesti lehmään ja kimeeriin, jotka luen osaksi ei-inhimillistä. Ei-etuliite laajentaa mahdollisuuksia tarkastella lajienvälisiä suhteita ja niiden merkityksiä inhimillisten rajojen ulkopuolelta (ks. Vihelmaa 2021, 32). Pidän ilmaisun käyttöä merkityksellisenä juuri tämän teoksen kontekstissa, jossa lehmään kohdistuu väkivaltaa. Puhetavan juuret ovat posthumanistisessa kirjallisuudentutkimuksessa.

Traumatutkimuksen lisäksi on hyödyllistä nojata posthumanistiseen teoriaan, joka tarkastelee ei-inhimilliseen liittyviä kysymyksiä. Karoliina Lummaa ja Lea Rojola kirjoittavat artikkelikokoelman *Posthumanismi* (2014, 14) johdannossa seuraavasti: “Posthumanistisen ajattelun lähtökohtana on ajatus ihmisestä, joka ei määrity vastakohtaisessa (ja usein myös väkivaltaisessa) suhteessa ei-inhimilliseen”. Ihmiskeskeisyyttä haastavat posthumanistiset lähestymistavat muistitutkimuksessa ovat Jytilän (2022, 14) mukaan jääneet vähemmälle huomiolle ja siksi katson posthumanistisen lähestymistavan yhdistämisen traumaattisen muistin tutkimukseen juuri tämän teoksen kohdalla hedelmälliseksi ja merkittäväksi. Kirjallisuudentutkija Karoliina Lummaan (2024, 368) mukaan ei-inhimillisen toimijan käsite mahdollistaa kaunokirjallisuuden tutkimuksessa avoimuuden erilaisille ei-inhimillisille vaikutteille. Sitä voidaan tarkastella suhteessa kerrontaan, joka voi haastaa inhimillisen kokemuksen rajoja, mikä on mielestäni keskeistä pyrkimyksissä kielellistää traumaattisia kokemuksia (ks. Lummaa 2024, 368.).

Kyborgihahmo kimeeriä sekä erityisesti lehmää tarkastellessani hyödynnän posthumanistisen eläintutkijan Donna Harawayn (2003, 12) kehittämää kumppannuslajin (*companion species*) käsitettä, joka merkitsee vähintään kahden osapuolen vuorovaikutteista ja toisiaan muovaavaa suhdetta. Lukemalla ihminen ja lehmä sekä ihminen ja kimeeri kumppannuslajeiksi keskenään, vastustetaan ajatusta ei-inhimillisistä toimijoista vain ihmishahmojen allegorioina. Näen romaanin kumppannuslajit ensisijaisesti posthumanistisina subjekteina ja tarkastelen tutkielmassani miten ne vaikuttavat ihmishahmoihin sekä osallistuvat traumaattiseen muistiin ja sen prosesseihin.

2 Kumppanuuslajin kanssa jaettu trauma

Tarkastelen tässä luvussa kumppanuuslajien välistä jaettua traumaa sekä todistamisen problematiikkaa suhteessa päähenkilön traumaattiseen muistiin. Romaanin nimessäkin esiintyvä lehmä on keskeinen henkilöahamo traumaattisen muistin kannalta. Lehmän voidaan ajatella olevan myös motiivi tai trooppi, joka toistuvasti esiintyy kerronnassa. Isoisän pihalla olevassa mökissä asuva lehmä on vahvasti läsnä Kujtimin lapsuusmuistoissa, mutta kiinnittyy myös hänen aikuisuuteensa. Käsittelen luvussa 2.1 kertojan lapsuutta lehmähahmon kautta ja sen jälkeen luvussa 2.2 tämän heijastumia myöhempiin muistamisen tapoihin.

2.1 Kärsimyksen todistaminen trauman aiheuttajana

Lehmän näkeminen ja siihen liittyvä innostus leimaa lapsikertojan paluuta Kosovoon: “[- -] vanhempani ovat puhuneet paljon kotimaastamme, [- -] he ovat kuvailleet ja kertoneet meille tarinoita ajasta josta minulla ei ole yhtäkään muistikuvaa: [- -] mahtavasta, ylhäisestä lehmästä, joka uinuu yönsä ikiomassa pienessä mökissään - kuin kokonaan toisessa todellisuudessa” (LSY 11–12). Kujtim ei ole ennen nähnyt elävää lehmää. Hänen ja isoisän luona odottavan lehmän ensikohtaamiseen sekoittuvat jännitys ja kauhu:

Tiirailen lehmää pitkään ovelta, [- -] sen valtaisa vatsa joka roikkuu tynnyrinmuotoisesta ruhosta kuin vedellä täytetty jätesäkki, utareita, jotka sojottavat eri suuntiin kuin turvonneet sormet, ja kun sitten horjahdan, lehmä säikähtää ja katsoo minua, vierasta, suoraan silmiin, vetää syvään henkeä ja alkaa ammuja niin matalalla ja tuskallisen kuuloisella sävelellä että jalkani ottavat kaksi askelta taaksepäin, mutten uskalla kääntää katsettani pois sen kulmikkaista ja kyllästyneistä kasvoista, [- -] (LSY 22)

Sanat, joilla Kujtim kuvailee lehmää ovat lapsen suuhun poikkeuksellisia, mutta niistä välittyy vahva tunnekokemus. Kujtim positioi itsensä vieraaksi lehmän katseen alla. Kujtim saattaa kokea, etteivät lehmä ja hän kuulu samaan maailmaan: hän on vieras lehmän kodissa, vaikka he molemmat pelästyvät toisiaan. Kujtimin suhde lehmään on monimutkainen. Hän osoittaa empatiaa lehmää kohtaan tunnistamalla tuskansa tämän äänessä, kritisoiden lehmän talossa olevan ikkunan kokoa, joka on pienempi kuin heidän vierashuoneessaan sekä kyseenalaistamalla lehmän nimettömyyden (LSY 22), mutta samanaikaisesti hän kertoo isoisälleen lehmän haisevan. Kujtim haluaa uteliaisuuttaan seurata synnytystä. Hänen mielessään syntyy taistelu muistoista: “sillä pian minä saan [- -] nähdä vasikan ensihetket, sen ensimmäiset liikkeet, varastaa vasikan elämän alun, josta minä tulen muistamaan kaiken

mutta se ei mitään” (LSY 24). Ristiriitainen suhtautuminen lehmään sekä tämän syntymättömään vasikkaan voi olla seurausta kateudesta, sillä lehmä saa isoisan positiivista huomiota ja huolenpitoa osakseen. Vasikka edustaa Kujtimille puhdasta ja turvallista lapsuutta, jossa mitään pahaa ei voi tapahtua.

Myöhemmin aikuiskertojan kautta käy ilmi isoisan seksuaalinen väkivalta Kujtimia kohtaan, johon on aiemmin viitattu vain epäsuorasti: “[--] ja samassa huomaan, että isoisälläni on yllään ainoastaan alushousut, sitten hän vetää pöksyni alas ja pyytää minua pissaamaan nurmikolle” (LSY 24). Tapahtumat, joissa isoisa koskee Kujtimiin lapsena on kerrottu toteavalla ja neutraalilla sävyllä. Isoisa kuvataan kuitenkin inhottavana ja rumana: hikisenä ja käristyneen näköisenä vanhana miehenä (LSY 13), jolloin päähenkilön todelliset tunteet isoisästä tulevat esiin. Lehmästä tulee osa Kujtimin todellisuutta hänen todistaessaan isoisan väkivaltaa lehmää ja tämän vastasyntyntä vasikkaa kohtaan:

ja lopulta isoisäni heittää piiskan lattialle, ja luulen hänen vihdoin lopettavan, mutta hän nappaakin lehmää sarvista ja pumpppaa sen päätä tiiliseinä vasten, ja silloin minä alan huutaa ja itkeä, pyydän isoisääni lopettamaan, mutta hän ei lopeta, hän ei edes kuule minua, minua ei ole vaikka hän vilkaiseekin minua silmiin samalla kun lehmän kumisen näköisistä sieraimista alkaa valua verta, ja seuraavassa hetkessä isoisäni on kohdistanut palavan katseensa maassa nykivään vasikkaan joka ei ole vielä kunnolla avannut edes silmiään. (LSY 28)

Isoisa tappaa avuttoman, kolmijalkaisena syntyneen vasikan, joka ei ole ehtinyt nähdä äitiään. Vasikan tappaminen symboloi Kujtimille hänen lapsuutensa särkymistä ja viattomuuden katoamista. Vasikka kuolee, sillä se ei ole odotusten mukainen vaan vääränlainen ja lehmä on isoisan mielestä vastuussa siitä ja täten oikeutettu pahoinpitelyn uhri. Väkivallan todistaminen traumatisoi Kujtimin ja luo kerronnassa olosuhteet hänen kohtaamalleen hyväksikäytölle. Kirjallisuudentutkija Jouni Teittisen mukaan tietoisuus jaetusta haavoittuvuudesta syntyy kärsimyksen todistamisen kautta: ”[v]aikka kohtaaminen voi aktivoida ja herättää tarpeen auttaa, liittyy siihen helposti myös tunne avuttomuudesta, joka syntyy vaikeudesta paitsi helpottaa kärsimystä myös todella saada siitä otetta” (Teittinen 2014, 169). Kujtim pyytää isoisäänsä lopettamaan ja lehmäkin potkii isoisää vastustuksen ja hädän merkinä. Lehmä asettuu lapsen kanssa samaan todellisuuteen, jossa he altistuvat molemmat samalle vallankäytölle isoisan toimesta. Väkivallan tapahtumaketju on lapsikertojalle käännteentekevä:

ja se on näky, joka muuttaa koko elämän, toinen silmä kuin universumin keskipiste jää auki, ja samassa lehmän mylvintä loppuu ja minä ajattelen että ehkä lehmäkin sai surmansa sillä samalla hetkellä, lensi taivaaseen yhtä aikaa lapsensa kanssa, tai ainakin tahtoi niin, onko niillä eroa, kuolla oikeasti, kuolla mielessään, elää hetki, elää ikuisuus. (LSY 28)

[--]

ja sitten isoisäni luo minuun katseen, joka on synkeä ja samea ja josta oivallan tärkeän seikan: minun isoisäni omistaa tämän maan, ja hän voi tehdä sillä mitä vain. (LSY 29)

Isoisän arvostus lehmää kohtaan kiinnittyy sen arvoon tuotantoeläimenä: “ [- -] että lehmä on hyvä lehmä, että se antaa vuolaasti maitoa [- -]”. Lehmän osakseen saama hoiva on ehdollista ja perustuu ihmishahmojen saamaan hyötyyn. Lajismi (*speciesism*) on kriittisessä eläintutkimuksessa vakiintunut käsite, joka tarkoittaa väkivallan oikeuttamista lajin perusteella, mutta se myös ylläpitää jakoa meihin ja muihin (Ääri 2023, 27). Isoisän suhtautuminen lehmään on osoitus ihmiskeskeisestä etiikasta, jossa vain ihmisen tarpeita pidetään tärkeänä (Singer 2007, 34 & 1974, 78). Lehmä kokee isoisän käsittelyssä todellista kauhua. Isoisän Kujtimille osoittama lämpö toimii samankaltaisella logiikalla: isoisä on ylpeä Kujtimin erityisyydestä, mutta toisaalta arvostelee tätä herkkyydestä ja tyttömäisyydestä. Kujtim vie kuolleen vasikan lehmän luo myötätunnon tekona, mutta myös itsensä vuoksi paikkaaman synnytysyön aiheuttamia haavoja, mutta jäätyään kiinni isoisä alkaa lyömään häntä kepillä.

Lehmän kokeman väkivallan kautta Kujtim ymmärtää itseensä kohdistuvan väkivallan mekanismit. Hänen on oltava useiden risteävien kulttuurien odotusten mukainen: suomalaisten ja kosovolaisten, perheen ja koulun, mutta juuri tämä odotusten ristituli tekee hänestä vääränlaisen: erilaisen sekä yksinäisen ja juuri se on syynä hänen kokemaansa väkivaltaan. Hän ymmärtää, että erilaisuus voi johtaa jopa kuolemaan vasikan tavoin hänen ollessaan haavoittuvainen aikuisten vallan alla. Bioetiikan tutkijan Raymond De Vriesin (2011, 73) mukaan kärsimyksen kokemus voidaan jäsentää kolmeen eri ulottuvuuteen: yhteisöön (*community*), vastarintaan (*resistance*) sekä etsintään (*quest*). Kärsimyksen ajattelu yhteisöjä luovana voimana irrottaa meidät kuolemattomuuden ja eheyden illuusiosta, mikä mahdollistaa aidon toiseuden tai toisen kohtaamisen (De Vries 2011, 73). Kujtim alkaa rakentaa tapahtumasta traumanarratiivia, jossa lehmän kärsimys sulautuu osaksi hänen omaa kärsimystään ja hän alkaa pelätä kuolemaa.

Kujtimin hahmon kehityskaaressa on tulkittavissa De Vriesin teorian kolme vaihetta. Hänen nimetessään lehmän Hanaksi, muodostavat he yhdessä lajirajat ylittävän yhteisön, jossa heitä sitoo yhteen sama kärsimystä tuottava voima. Donna Harawayn (2003, 17) tavoin näen ei-inhimillisten eläinten nimeämisen osana interpellaatiota, jossa ihmiset “kutsuvat” ei-inhimilliset eläimet osaksi suhteellisia luonnon ja kulttuurin rakenteita. Interpellaatio tulee esiin lehmälle nimen antamisessa, jossa Hanasta tulee haluttu osa Kujtimin muistia ja yhteisöä, toisin kuin hänen vanhemmistaan ja isovanhemmistaan, jotka jätetään nimeämättä (ks. Rahikainen 2025, 399). Ei-inhimillisten eläinten nimeäminen voi olla pyrkimys subjektiviteetin tunnustamiseen, mutta se voi olla myös osa ihmiskeskeistä vallankäyttöä, jossa ihmiset kategorisoivat ei-inhimilliset eläimet haluamallaan tavalla (Borkfelt 2011, 123). Kuvauksissa, joissa Kujtim palaa lehmän luokse kertomaan tälle tarinoita suomeksi, sotkeutuvat he yhteen traumaattisessa muistissa. Kujtim paikkaa kuolleen vasikan paikkaa, lohduttaa lehmää, mutta hakee hänestä myös turvaa.

2.2 Trauman vaikutus muistiin

Kirjani ovat syntyneet tuosta yöstä, ja kadun niiden kypsymättömyyttä niin, että joskus pistän kellon aikaisin soimaan, vedän ylleni puvun ja kävelen ison investointipankin ovelle siinä uskossa että tänään aloitan siellä työni, ja jatkankin matkaani viereiseen kahvilaan jossa istun iltaan saakka, välillä esitän puhuvani puhelimeen, pyydän kovaan ääneen viimeisimmät myyntiluvut tai tiedustelen asiakastilauksen hintaa tai kysyn tärkeän ohjelmistopäivityksen perään tai lupaan lähettää kululaskelmat muutaman tunnin sisällä – edes yksi päivä toista elämää omastani poistuneena. (LSY 32)

Aikuinen Kujtim palauttaa kirjojensa syntyhetken yöhön, jona lehmä synnytti. Tapahtumat toimivat ikään kuin katalysaattorina käsillä olevalle traumanarratiiville. *Lehmä synnyttää yöllä* alkaa syntyä ja samalla muistot jäsenyvät tekstimuotoon. Lapsikertoja on Kujtim aikuisuudessa, joka osoittaa kirjoittamisesta kertomisen metatason käytön kautta muistin tietoisesta rakentumisesta. Pakofantasiat ja tarve “leikkiä” jonkun toisen elämää syntyvät traumasta, joka on läsnä jatkuvasti ja jota on vaikea kestää.

Heti kun Kujtim aikuisuudessa muistaa tapahtumat synnytysoyltä haluaa hän tappaa itsensä. Kujtim samastuu uhripositiossaan lehmään, mutta tunnustaa myös lehmän kärsimyksen aitona, todellisena tragediana ja traumana. On huomattava, etteivät romaanin ei-inhimilliset eläinhahmot välitä ruumiidensa ja kärsimyksensä kautta ainoastaan ihmishenkilöiden

traumoja tai toimi metaforina niille. Feministisen eläintutkija Carol J. Adamsin mukaan (2010, 66) tällainen ajattelu tekee eläimistä poissaolevia viittauskohteita (*absent referent*). Käsiteellä tarkoitetaan eläimiä, jotka ovat tapettu ihmisten aterioksi ja tehty näin poissaoleviksi. Kuolleen vasikan liha on paloitetu romaanissa pakastimeen. Isoisä ja Kujtimin äiti epäröivät epämuodostuneen lihan syömistä: ”voiko sen syömisestä saada jonkun taudin, voiko siihen kuolla, menettää yhden raajoistaan, tai vielä pahempaa, muuttua vasikaksi itsekin” (LSY 46). Kerronnassa korostuu vasikan kuollut ruumis ja eläin lihan takana. Kujtim vie vasikan ruumiin lehmän luo:

Astun sisään ja kurotan näyttämään lehmälle muovikassia, anteeksi, sanon sitten suomeksi, kuin kielellä, jota vain me kaksi osaamme puhua, minä olen todella pahoillani siitä mitä isoisä teki sinulle ja lapsellesi. (LSY 47)

Trauma muuttaa Kujtimin moraalista toimintaa aikuisuudessa, joka liittyy lihan syömiseen: ”-[e]n tahdo lautaselleni ruumiita, vuokseni tapettuja eläimiä, tiesitkö, että eläimet tuntevat aivan niin kuin me, [--] ja kun on tajunnut tarpeeksi monta kertaa ajatella sitä, lautasellaan ei näe enää ruokaa, vain tuon pelon” (LSY 63). Vegaanius on osoitus empatiasta sekä lehmään samastumisesta, mutta se myös osoitus vastarinnasta - Kujtimin harjoittamasta tietoisesta prosessista, joka on kärsimyksen kokemuksen muovaamaa. Vastarinta on seurausta eriytymisestä sellaisesta maailmasta, joka ajaa yksilön erilleen tarpeistaan (ks. De Vries 2011,74) ja veganismi näyttäytyy Kujtimille tällaisena vastarinnan muotona, jossa hän ei ole alisteinen väkivaltaisille rakenteille.

Myöhemmin lapsuudessa koulukiusatun Kujtimin kamera varastetaan. Hän lähtee noutamaan sitä ylemmällä luokalla olevan pojan kotoa. Yhdessä isoveljensä kanssa Kujtimin luokkalainen päätyy nöyryyttämään tätä vastineeksi kameran palauttamisesta. Pojat alkavat kuvata ja käskevät lapsikertojaa siivoamaan vessan ja sitten riisumaan vaatteensa. Kujtim tottelee ja pojat nauravat, kunnes hän tunkee alushousut suuhunsa ja huutaa: ”minä olen hullu, näettekö mikä hirviö, kädet käärmeitä ja pää hullun lehmän, minä olen jumala ja saatana - -“ (LSY 233). Jytilän (2022, 78) mukaan ”samastuminen uhriin vahvistaa pesäeron rikoksen tekijään” jolloin Kujtimin hurjistuneen käytöksen voisi katsoa johtuvan lehmään samastumisesta sekä isoisan tuomitsemisesta ja tarpeesta eriytyä hänestä. Itsensä kutsuminen nöyryytyksen hetkellä hulluksi lehmäksi voidaan lukea samastumisen lisäksi myös trauman solmukohtana (*entangled object*), jossa väkivallan kohteet eli lehmä ja Kujtim kytkeytyvät yhteen (ks. Luckhurst 2008, 15 & Jytilä 2022, 17). Trauma ei rajoitu enää vain yksilön

kokemukseen, vaan liikkuu verkostomaisesti kiinnittyen lehmään ei-inhimillisenä toimijana. Kohtauksessa tapahtuva hybridisoituminen konkretisoi sotkeutumisen ruumiillisella tasolla, jolloin eläimen ja ihmisen raja häilyy ja väkivalta näyttäytyy lajienvälisenä ilmiönä. Hybridiyttä käsittelen lisää luvussa 3.

Aikuinen Kujtimin ostaa kosovolaisesta kaupasta lasten naamiaisasun: sonnipuvun. Kun kuolemaisillaan oleva isoisä kieltää tehneensä pahaa pojalle ja äiti syyttää jompaa kumpaa valehtelusta, Kujtim pukee sonnipuvun ylleen, syö illallista ja juoksee pihan poikki navettaan. Teko on osoitus etsinnästä (*quest*) ja oman tarinan haltuunottamisesta, jossa lehmän ja Kujtimin kokema kärsimys tulevat yhdeksi. Etsintä vaihtoehtoisena tapana jäsentää identiteettiä traumaattisen kokemuksen jälkeen voi olla pyrkimys toipumiseen. Kujtim tunnustaa lehmän ja oman kärsimyksensä, muttei enää samastu siihen. Pukuun pukeutuminen on myös epäsuora kosto isoisälle, joka on pakotettu muistamaan kuolinvuoteellaan omat tekonsa, joiden muistamisen hän on sulkenut pois mielestään. Kujtimin palatessa lapsuudessa uudelleen Kosovoon vuonna 1999 lehmä on poissa. Navetta on täytetty tavaroilla:

missä se on, kysyn, mikä, isoisäni vastaa, lehmä, sanon, mitä, isoisä kysyy, lehmä, missä se on, toistan, ai mitä, isoisäni sanoo, miten niin mitä, intän, jolloin isoisäni heilauttaa ylimalkaisesti kättään kuin kyse olisi jostakin yhtä vähäpätöisestä asiasta kuin muovikukasta ikkunalaudalla[.] (LSY 253)

3 Hybridihahmo traumakerronnassa

Kiinnitän huomion tässä analyysiluvussa kimeeriin ei-inhimillisenä hybridihahmona. Pohdin, miten se kytkeytyy päähenkilön traumaattiseen muistiin. Kimeeri on läsnä pääasiassa lapsikertojan muistoissa ja paikantuu Kosovoon. Se ilmaantuu päähenkilölle tekstissä usein ristiriitaisten ja lapsen maailmaa horjuttavien tapahtumien jälkeen. Tarkastelen alaluvussa 3.1 kimeeriä trauman metaforana. Alaluvussa 3.2 kysyn, voiko hybridihahmo toimia trauman tuottamana toimijana ja subjektina, joka kytkeytyy myös tekstin muotoon?

3.1 Kimeeri metaforana

Kreikkalaisessa mytologiassa *chimaira* on tultasyöksevä hirviö, jossa yhdistyvät leijonan, käärmeen sekä vuohen ominaisuudet. Sille on kuvattu joissain yhteyksissä myös lohikäärmeen siivet (ks. R. Scott Smith 2024, 119). Chimairalla on Homeroksen Iliassa (1962, 111) vuohen ruumis, leijonan pää sekä käärme häntänä ja se kuvataan tuhoisana ja luonnottomana olentona, jonka sankari Bellerofon surmaa. Chimairaa Homeroksen Iliassa on muun muassa tulkittu allegorisesti edustavan eri eläinten kautta sielun tuhoisia muotoja kuten, ahneutta, häpeilemättömyyttä, himoa sekä kiivasluontoisuutta (Smith 2024, 126). Kimeeri rinnastuu mytologiseen chimairaan, vaikka ulkonäkö eroaakin hieman. Stavovcin romaanissa kimeerillä on kolmen pään lisäksi lepakon siivet sekä lukematon määrä jalkoja. Vaikka kimeeri on sekoitus erilaisia ei-inhimillisiä eläimiä, käyttäytyy se kuitenkin ihmisen kaltaisesti esimerkiksi puhumalla ihmisten kieltä. Hahmo on siis inhimillisen ja ei-inhimillisen hybridinen muoto.

Isoäidin kuoleman seurauksena isoisä alkaa valita lapsenlastensa keskuudesta aina yhden yöksi viereensä nukkumaan. Houkuttimena hänellä on huoneeseen piilotettu karkkikätkö. Kujtim on varma tulevansa valituksi. Kun valinta kohdistuu hänen siskoonsa, päättää hän mennä omin päin etsimään piilotetut karkit. ”-[S]inä et ole normaali, olet mielipuoli” (LSY 110), isoisä sanoo sohvan alla piileksivälle Kujtimille. Isoisä jättää kerta toisensa jälkeen Kujtimin valitsematta, mistä loukkaantuneena hän karkaa metsään, jossa hän näkee ensikertaa kimeerin: olennon, jolla on kolme päätä: vuohen, leijonan sekä käärmeen. Pojan ja olennon ensikohtaaminen on väkivaltainen: kimeeri kuristaa Kujtimia, paiskoo tätä puita vasten ja raahaa pitkin maata. Kujtim odottaa kuolevansa. Yhtäkkiä olennon raivo muuttuu hellyydeksi ja katumukseksi. Rahikkalan (2025, 32–33) tavoin rinnastan kimeerin isoisäään. Isoisä sekä

kimeeri sulautuvat yhteen Rahikkalan pro gradu -tutkielman tulkinnassa, jossa kimeerin väkivaltainen käytös assosioituu seksuaaliseen väkivaltaan: ”ja siten kimeerin siivet kiertyvät ympärilleni ja luovat keskelle päivää sokerisen yön, ja minusta tuntuu sittenkin ihan hyvältä” (LSY 112).

Kaikesta väkivallasta huolimatta, lapsikertoja ehdottaa kimeerille, josko he voisivat tavata toistekin ja olla enemmän kuin ystävät: poikaystävät. Traumaa tutkinut kirjallisuudentutkija Joshua Pederson (2018, 104) huomauttaa toiston (*repetition*) ja paluun (*return*) olevan usein toistuvia trauman kirjallisia trooppeja. Kimeeri metaforisena - tai mielikuvitushahmona, jota toistetaan ja johon palataan muistoissa sekä mielessä, rinnastuu lapsikertojan kokemaan vääristyneeseen rakkauteen. Traumatutkija Cathy Caruth (2016, 12) on käsitteellistänyt trauman kokemuksen yhteydessä tapahtuvaa kipeiden muistojen kontrolloimatonta toistamista tai niihin palaamista hallusinaatioina tai takaumina lunastamattoman kokemuksen (*unclaimed experience*) käsitteen kautta. Kimeeri on Kujtimin pyrkimys käsitteellistää kokemaansa seksuaalista väkivaltaa fantasian tai kuvitelman kautta. Ei-inhimillinen hahmo seurustelukumppanina voi olla pyrkimys kontrolliin, eheyteen tai etäisyyteen ihmisruumiista. Kujtimin todellisuudessa läheisyys ja väkivalta hybridisoituvat ja synnyttävät ristiriitaisesti käyttäytyvän mielikuvitushahmon.

Kujtimin todellisuus on sodan, perheväkivallan, inestin, rasismin ja homofobian värittämää. Kirjallisuudentutkija Kaisa Ilmonen (2020, 174) ehdottaa eri identiteetikategorioiden leikkauspisteissä ilmenevän sorron ja kuulumattomuuden voimistuneiden vaikutusten mahdollistavan traumatisoitumisen. Ilmonen kirjoittaa intersektionaalisesta¹ traumasta, jossa kumuloituvat yhteiskunnalliset kategoriat, kuten luokka, rotu ja sukupuoli luovat monisuuntaisen ja risteävän traumaattisen kokemuksen (2020, 179). Kimeeri on seurausta lapsen pirstaloituneesta suhteesta omaan identiteettiinsä. Hahmoa voi tarkastella allegoriana Kujtimin intersektionaaliselle traumalle. Kimeeri on syntynyt tarpeesta jäsentää monien subjektia eri suuntaan vetävien tekijöiden lävistämää traumakokemusta. Kimeeri on hahmona normatiivisten kategorioiden ulkopuolella yksin, kuten Kujtim kokee olevansa:

[--] anteeksi, minä olen yksinäinen, älä pelkää minua äläkä tekosiani, kimeeri sanoo ja heittää sukkaparin jalkojeni juureen, sinä unohdit nuo, se toteaa, ja minä

---

¹ Intersektionaalisuus on käsite, joka kuvaa toisiinsa kietoutuneita valtasuhteita sekä sosiaalisia kategorioita. Kategorioiden risteymät synnyttävät erilaisia valtarakenteita ja ilmiöitä, jotka vaikuttavat eri positioissa oleviin yksilöihin ja heidän mahdollisuuksiinsa. Käsitteen juuret ovat feministisessä teoriassa sekä mustassa feminismissä (Ilmonen 2011).

kiitän ja puen sukkani ja vastaan, että minäkin olen, niin yksinäinen että olen itseni lisäksi kaikki muut, enkä minä pelkää sinua[.] (LSY 113.)

Ulkopuolisuuden, juurettomuuden ja yksinäisyyden kokemukset lävistävät Kujtimin todellisuuden. Kosovo ja Suomi näyttäytyvät hänelle välitiloina, joista kumpaakaan hän ei koe kotinaan (LSY 65). Kimeeri ei ole vain intersektionaalisen trauman sekä kuulumattomuuden vertauskuva, vaan se näyttäytyy myös suhteena, joka syntyy ulkopuolisuuden sisällä. Kimeeri on ennen kaikkea Kujtimille ystävä, joka ilmestyy auttamaan silloin, kun ihmiset tämän ympärillä eivät sitä tee. Kun Kujtim vahingossa nielee hampaansa, suorittaa kimeeri leikkauksen yhdessä ei-inhimillisten hahmojen – porsaan sekä hevosen kanssa. Kohtaus on tulkinnallisesti todella tiivis. Leikkaus suoritetaan teurastamossa, jossa lehmät ovat odottaneet veristä kohtaloaan ja lopulta kostaneet tappajalleen. Leikkaus ei paljastakaan Kujtimin vatsasta hammasta vaan haudasta kaivetun isoäidin pään. Kimeeri nitoo tässä kohtauksessa yhteen Kujtimin traumaattisen muistin osia: lehmän kohtalon, isoäidin kuoleman sekä inestien ja perheväkivallan kokemuksia. Hybridihahmo tuo lapsikertojalle lohtua ja kulkee tämän rinnalla lapsen mielen käsitellessä kipeiden asioiden verkkoa. Intensiivinen kohtaaminen kimeerin kanssa tuona yönä oli eräänlainen katartinen² kokemus, jossa lapsikertoja vapautuu muistojen taakasta:

Seuraavana päivänä herään myöhään ja vointini on parempi, en muista milloin olen viimeksi saanut ruokaa ja olen niin nälkäinen, että voisin syödä kokonaisen kirahvin, sitten äitini tuo minulta aamiaiselta jääneet tähteet, -- nielaisen nyrkin kokoisia suupalallisia kerralla, ja tovin päästä äitini vetää tarjotinta itseään päin ja sanoo naurahtaen, että ota ihan rauhassa, älä ole huolissasi, kyllä se hammas tulee ulos, ei sinun tarvitse ahmia tuolla tavoin kuin eläin, mutta minä olen aikaa sitten jättänyt asian taakseni, unohtanut koko hampaan [.] (LSY 148)

3.2 Kimeeri toimijana

Teoksen kerronta on vyöryttävää. Virkkeet ovat pitkiä, monin pilkuin katkottuja ja useista lauseista koostuvia kokonaisuuksia. Palautuvatko ketjutetut virkkeet traumafiktion konventioihin ja nimenomaan trauman sanallistamiseen? Tällainen kerronta ei asetu loogisesti eteneväksi kokonaisuudeksi vaan pyrkii jäljittelemään hallitsematonta ajatusvirtaa. Hengästyttävä vaikutelma voi syntyä kertojan eläytymisestä sekä aktiivisesta kertomisen

---

² Katharsis tarkoittaa kreikan kielellä puhdistumista. Antiikin Kreikassa sillä viitattiin runouden kautta pelon ja säälin tunteiden herättämiseen. Voimakkaan tunnekokemuksen avulla pyrittiin vapautumaan näistä tunteista sekä saavuttamaan harmoninen olotila (Tieteen termipankki).

prosessista, jossa tapahtumat vyöryvät mieleen. Vyöryttävää vaikutelmaa lisää myöskin tapahtumien kertominen preesenssisä, jonka tarkoitus on korostaa kuvattujen tapahtumien traumaattisuutta sekä niiden elämistä uudelleen muistamisen sijaan (Whitehead 2004, 35). Kerronta hyödyntää kronologisesta esittämistavasta poikkeavaa fragmentaarisuutta muun muassa eri aikatasojen sekä kertojapositionien kautta.

Kimeeri kytkeytyy teoksen muotoon juuri fragmentaarisen kerronnan kautta. Kirjallisuus tarjoaakin poikkeavan muodon kautta mahdollisuuden todistajuuteen ja representaatioon, mikä tarjoaa trauman lopulliselle tulkinnalle uusia väyliä (Hartman 1995, 545). *Lehmä synnyttää yöllä* toimii todistajalausuntona, mutta se samanaikaisesti sekoittaa toden ja kuvitellun välisiä rajoja, mikä on ominaista traumafiktiolle (esim. Jytilä 2022). Traumafiktio kohdalla en näe mielekkäänä selvittää yksinomaan tapahtumien todenpitävyyttä. Sen sijaan on tärkeää kysyä, miten traumaattisista kokemuksista kerrotaan ja miten se muokkaa muistamisen tapoja? Kirjoittamisen motiivi sekä kirjoittamisesta kertomisen metatase kommentoi toistuvasti tapahtumien suhdetta todellisuuteen:

--mistään ei ole mahdollista kirjoittaa sepitykseen sortumatta, kirjoituksen hetki on täysin toinen kuin sen tapahtuman, josta kirjoittaa, ihminen on kauhean heikko kun hänelle tapahtuu jotakin pahaa ja aivan liian vahva kun hän kertoo siitä[.] (LSY 138)

Kirjallisuus ei suoraan edusta traumaa, vaan se voi erilaisten kerronnallisten keinojen, kuten takaumien, uudelleenesitysten sekä dissosiativisten tilojen kautta näyttää sitä muistuttavat traumaattiset prosessit (Nicole A. Sütterlin 2020, 19). Kimeerin hahmo voidaan tulkita metaforiseksi siinä mielessä, että se sanallistaa lapsuuden monikerroksisen ja kompleksisen trauman ja asettuu edustamaan sitä aiemmin käsittelemäni lehmän tavoin. Hahmoa voidaan trauman vertauskuvan ohella tulkita trauman tuottamana ontologisena muotona, joka syntyy Kujtimin kärsimyksestä ja kärsimyksessä. Kimeeri on sekä trauma että kertomus siitä. Jytilä kiinnittää kertomuksen identiteetin rakentumiseen:

Traumaattista muistia tuotetaan kertomuksella, ja kaikissa tutkimissani romaaneissa kertominen tematisoituu ja juonellinen eteneminen on keskeisellä sijalla tajunnan, muistojen, tunteiden ja aistimusten kuvauksen ohella. Traumaattinen muisti voi toimia identiteetin narratiivisena rakennusvälineenä, joka auttaa hahmottamaan ja käsittelemään joko omaa tai yhteistä menneisyyttä. (Jytilä 2022, 35)

Kimeerin ymmärtäminen kertomuksena antaa sille toimijuuden, jolloin se ei ainoastaan representoi traumaa vaan osallistuu traumaattisen muistin rakentumiseen. Kujtimin tultua ympärileikatuksi, ilmestyy kimeeri hänen vuoteensa reunalle itkien ja kauhistellen sitä, mitä hänelle on tehty. ”Minä tahtoisin vain olla luja ja kestävä, sellainen joka lyö vastaan” (LSY 171) Kujtim sanoo kimeerille tyynesti. Suomeen lähdön hetki lähenee, jolloin kimeerin on jäättävä Kosovoon. Kimeerin surullinen suhtautuminen tapahtumiin vertautuu lapsikertojan yhtäkkiseen rauhaan kontrastisena. Asetelma on seurausta identiteetin irrottautumisesta kertomuksesta, jolloin hybridihahmo sekä lapsikertoja erkaantuvat toisistaan merkityksen tasolla sekä myös konkreettisesti. Kujtim pyytää kimeeriä muuttamaan ullakolle: ”varjele tätä taloa, pidä sen huoneet puhtaina pahasta, ketään muuta ei ole, minä pyydän, suostuisitko siihen?” (LSY 172). Kimeeri suostuu, jos Kujtim lupaa palaavansa. Talon suojelijan rooli ilmentää kimeerin toimijuutta. Kimeeri jatkaa olemassaoloaan, vaikka Kujtim lähtee. Tulkitseen talon varjelun trauman säilyttämisenä Kujtimin puolesta, jotta hänen identiteettinsä voi rakentua hetken aikaa ennen (traumaattista) muistia. Kertoja viittaa lapsuuden nivoutuvan muistoksi vasta aikuisuudessa:

-- sillä kaikesta huolimatta minusta tuntuu että olin onnellisempi silloin, aikana kuin minulla ei ollut muuta kuin horjumaton luottamus siihen että kaikki minä kuvittelin saattoi tapahtua oikeasti, kun mielelläni ei ollut rajoja eikä jumaluutta, ei vastuuntuntoa eikä tehtävää, sillä ei ollut järkeä eikä selityksiä, ja se rikkoi ja rakensi, tuhosi ja loi ja tappoi taas, se oli vimmainen ja kesti kaiken, enkä minä ollut kukaan ja minä olin kaikki maailman nimet, ja minä olin ihminen ja eläin ja haamu samaan aikaan ja kaikkialla kaiken aikaa, suuri ja suunnaton ja kaukana kaikista, yksin leijuva, yltäkylläinen planeetta. (LSY 67)

Lapsikertoja kokee olevansa hybridi. Hän sisäistää itseensä ihmisen, eläimen ja haamun. Haraway (2003, 210) on käsitteellistänyt hybridiyttä kyborgin avulla. Kyborgi on kategorisointeja kaihtava subjekti, josta hän käyttää myös nimeä ”kimaira”, jolloin se eittämättä rinnastuu kimeeriin. Kyborgi on koneen ja organismin, ihmisen ja eläimen hybridi, joka rakentaa toimijuutta verkostoissa. Kyborgisuus ja hybridisyys merkitsevät siis alisteisten rakenteiden paljastamista sekä niiden tuhoamista (Haraway 2003, 219). Lapsikertoja osallistuu tähän projektiin rinnastamalla itsensä ensin ”hulluun lehmään” (ks. luku 2.2), jonka jälkeen hän kohtaa hybridisen härkähahmon. Siivekäs härkä alkaa seurata Kujtimia. Härkä ilmentää subjektiuden haltuunottoa tilanteessa, jossa päähenkilö asettuu oman itsensä suojelijaksi: ”olen puiden ja eläinten kanssa yhtä kuin kirkossa” (LSY 238). Kirkko -vertaus sitoo kokemuksen sulautumisesta ei-inhimillisen kanssa rauhaan ja emansipaatioon.

Isoisä kuolee ”lehmän hetkellä” (LSY 275) aikuisen Kujtimin ollessa Kosovossa äitinsä kanssa. Insesti sekä kuolleelle ja väkivaltaiselle isälle kirjoitetut kirjeet ovat paljastuneet äidille, joka saa Kujtimilta myös pussin VHS-kasetteja. Elokuva, johon päähenkilö on kuvannut salaa ”kaiken kameralle” (LSY 275) todistaisi isoisan seksuaalisen väkivallan. Hän löytää ullakolta kimeerin, joka on siellä vieläkin. Kujtim pyytää kimeeriä lähtemään, sillä kaikki lapset ovat poissa:

ja samassa kuulen hauraan lasin särkyvän jossakin, mikä tuo oli, äitini kysyy ja katselee kiihtyneenä vuorotellen ympärilleen ja muovipussin sisään kuin virtsaa pidätellen, se on elokuva, paljastan ja käännyin katsomaan taivasta kuin valkokangasta jonka poikki unohdettu ystäväni lentää köysi suussaan, puhkaisee matalalla kelluvan harmaan pilven johon kasvaa keltainen mustelma. (LSY 275)

Kirjallisuudessa trauma ei tule päätökseensä tai katoa, vaan säilyy tulkinnallisesti avoimena: sen merkitykset rakentuvat uudelleen ilman taetta lopullisesta puhdistumisesta eli katharsiksesta (Jytilä 2022, 114). Kimeerin lentäminen taivaaseen köysi hampaissaan kirjan lopussa kuvastaa kertomisen ja kertomuksen päättymistä. Köysi yhdistyy itsemurhaan Kimeerin kertomuksessa lapsikertojalle: - -tiedätkö, minä aioin hirttäytyä pilvestä tänään, koska olen pelätty ja inhottu ja vailla tarkoitusta ja tehnyt niin kauheita asioita, sellaisillekin jotka eivät olisi ansainneet sitä –” (LSY 171). Kimeeri ei-inhimillisenä toimijana: kertomuksena ja traumana kuolee, mutta trauma ja muisti eivät katoa hänen mukanaan. Kimeerin itsemurha vertautuu Kujtimin haluun tappaa itsensä heti synnytysoyön tapahtumat muistaessaan. Traumasta jää aikuisen Kujtimin elämään kaikuja, jotka seuraavat häntä masennuksena ja ulkopuolisuuden kokemuksena, vaikka kertomus onkin nyt ohitse.

4 Lopuksi

Tutkielmassani olen käsitellyt Pajtim Statovcin romaanin *Lehmä synnyttää yöllä* (2024) ei-inhimillisten hahmojen suhdetta teoksen traumaattiseen muistiin. Nostan analyysini kannalta tärkeimmiksi hahmoiksi lehmän sekä hybridisen kimeerin. Tarkastelen hahmojen kautta rakentuvia muistamisen tapoja hyödyntäen posthumanismia, traumateoriaa sekä traumaattisen muistin tutkimusta.

Luen teoksen osana traumafiktion perinnettä, joka pyrkii representoimaan traumaattisia tapahtumia kirjallisuudessa fragmentaarisen kerronnan kautta. Vaikeasti kielellistyvät tapahtumat sekä tukahdutetut muistot tulevat romaanin kerronnassa esiin eri aikatasojen, ketjutettujen virkkeiden sekä dramaattisen preesensin käytön kautta.

Esitän ei-inhimillisten hahmojen osallistuvan traumaattisen muistin prosesseihin. Tunnustan hahmojen subjektiuden sekä merkitykset, joita ne kantavat itsessään. Tutkin kuitenkin ensisijaisesti ei-inhimillisen ja inhimillisen välisiä suhteita, jotka tuottavat traumaattista muistia.

Analysoin näitä hahmoja metaforien kautta, jolloin ne avaavat mahdollisuuden erilaisille tulkinnoille. Luennassani kumppanuuslajin kärsimyksen todistaminen aiheuttaa trauman, mutta limittyy myös päähenkilön kokeman väkivallan kanssa. Ei-inhimillinen sekä inhimillinen jaettu trauma luo yhteisön, jossa toisen todellinen kohtaaminen on mahdollista. Jaettu trauma muokkaa muistamisen tapoja vastarinnan sekä vaihtoehtoisen identiteetin jäsentämisen kautta.

Hybridisyys saa monia merkityksiä traumaattisessa muistissa. Hybridihahmon tulkinta vertauskuvien kautta avaa pirstaloituneen muistin sekä identiteetin kysymyksiä. Intersektionaalinen trauma syntyy monien eri sosiaalisten kategorioiden yhteensulautumista, jotka tuottavat tietynlaisen ristiriitaisen muistihahmon. Esitän hybridihahmon toimijuuden kytkeytyvän kertomisen prosessiin, mikä paljastaa haurauden ja epävarmuuden subjektin ja todellisuuden välillä.

Tutkielmani tuottaa tietoa, joka osoittaa traumaattisen muistin sekä ei-inhimillisen välisen yhteyden. Traumaattinen muisti ei näyttäydy tutkimukseni valossa vain inhimillisen tietoisuuden sisäisenä prosessina vaan verkostona, jossa myös ei-inhimilliset olennot voivat toimia muistia muokkaavina ja tuottavina voimina. Jatkossa romaania voisi tutkia laajemmin yllirajaisuuden näkökulmasta tai laajentaa sitä ei-inhimillisten tiedonintressien tarkasteluun.

Lähteet

LSY = Statovci, Pajtim 2024: *Lehmä synnyttää yöllä*. Helsinki: Otava.

Adams, Carol J. 2010: *The sexual politics of meat: a feminist-vegetarian critical theory*. London: Continuum.

Arminen, Elina, Kauranen Ralf, Lehtimäki Markku, Määttä Hanna-Leena & Piippo Laura 2025: Johdanto: Romaani tiedollisena projektina. Teoksessa *Romaanin tieto. Kirja ja kirjailija tiedon tuottajina*. Toim. Elina Arminen, Ralf Kauranen, Markku Lehtimäki, Hanna-Leena Määttä & Laura Piippo. Helsinki: SKS, 9–45.

Borkfelt, Sune. 2011. What's in a name? - Consequences of naming non-human animals. *Animals* 1, 116–125. <https://doi.org/10.3390/ani1010116> [haettu 2.3.2026]

Caruth, Cathy 1995. *Trauma: Explorations in Memory*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Caruth, Cathy 2016: *Unclaimed experience: Trauma, narrative, and history*. Baltimore: Johns Hopkins University Press

De Vries, Raymond 2011: The music, art and ethics of suffering. Teoksessa *Making sense of suffering: theory, practice, representation*. Toim. B. Hogue & A. Sugiyama. Leiden: Brill, 69–76.

Haraway, Donna 2003: *The companion species manifesto: Dogs, people, and significant otherness*. Vol. 1. Chicago: Prickly Paradigm Press.

Haraway, Donna 2003: Manifesti kyborgeille: tiede, teknologia ja sosialistinen feminismi 1980-luvulla. Suom. Maarit Piipponen, Eila Rantonen & Suvi Ronkainen. Teoksessa *Luonnon politiikka*. Toim. Yrjö Haila & Ville Lähde. Tampere: Vastapaino, 205–265.

Hartman, Geoffrey H. 1995: *On Traumatic Knowledge and Literary Studies*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press

Homeros 1962: *Ilias*. Suom. Otto Manninen. Helsinki: WSOY.

Ilmonen Kaisa 2011: Intersektionaalisen queer-tutkimuksen kytkentöjä: Pohdintoja postkoloniaalisen ja intersektionaalisen seksuaalisuudentutkimuksen lähtökohdista ja keskeisistä kysymyksistä. *SQS–Suomen queer-tutkimuksen seuran lehti* 5(2), 1–16. <https://journal.fi/sqs/article/view/50863/15517> [haettu 9.2.2026]

Ilmonen Kaisa 2020: Intersectionality. Teoksessa *The Routledge Companion to Literature and Trauma*. Toim. Colin Davis & Hanna Meretoja. London: Routledge, 173–183.

Jytilä, Riitta 2022. *Traumaattinen muisti nykyproosassa*. Helsinki: SKS.

Kielitoimiston ohjepankki: Aikamuotoja: Dramaattinen preesens (mennyt aika)

<https://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/aikamuotoja-dramaattinen-preesens-mennyt-aika/>

[haettu 9.2.2026]

Luckhurst, Roger 2008: *The Trauma Question*. Abingdon: Routledge.

Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea 2014: Johdanto: Mitä posthumanismi on? Teoksessa *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 13–32.

Lummaa, Karoliina 2024: Posthumanistinen kirjallisuudentutkimus. Teoksessa *Lähestymistapoja kirjallisuuteen*. Toim. Hanna Meretoja, Aino Mäkikalli, Anna Helle, Kaisa Ilmonen & Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS, 366–377.

Meretoja, Hanna 2024: Kulttuurinen traumatutkimus. Teoksessa *Lähestymistapoja kirjallisuuteen*. Toim. Hanna Meretoja, Aino Mäkikalli, Anna Helle, Kaisa Ilmonen & Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS, 406–417.

Nissilä, Hanna-Leena 2017: Ylirajaiset merkit. Teoksessa *Maamme romaani: esseitä kirjallisuuden vuosikymmenistä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Pederson, Joshua 2018: Trauma and Narrative. Teoksessa *Trauma and Literature*. Toim. John Roger Kurtz. Cambridge: Cambridge University Press

<https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.1017/9781316817155> [haettu 4.2.2026]

Rahikkala, Katri 2025: *Kärsimyksen poetiikka Pajtim Statovcin romaanissa Lehmä synnyttää yöllä*. Pro gradu -tutkielma. Kirjallisuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Singer, Peter. 2007. *Oikeutta eläimille: eläinten vapautuksen filosofiaa*. Suom. Elisa Aaltola. Helsinki: Eläinsuojeluliitto Animalia.

Singer, Peter. 2013. Kaikki eläimet ovat tasavertaisia. Teoksessa *Johdatus eläinfilosofiaan*. Toim. Elisa Aaltola. Suom. Johanna Koskinen. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 69–89.

Smith, Scott R. 2024: The Chimaera. Teoksessa *The Oxford Handbook of Monsters in Classical Myth*. Oxford: Oxford University Press, 199–126.

<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780192896506.001.0001> [haettu 5.2.2026]

Sütterlin, Nicole A. 2020: History of trauma theory. Teoksessa *The Routledge Companion to Literature and Trauma*. Toim. Colin Davis & Hanna Meretoja. London: Routledge, 11–22.

Teittinen Jouni 2014: Mikä ihmiselle kuuluu. Humanismi, kysymys eläimestä ja kärsivien piiri. Teoksessa *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 155–178.

Tieteen termipankki: Katharsis

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:katharsis> [haettu 27.2.2026]

Vihelmaa, Ella 2021: “Muut eläimet”: Toislajisia, toisenlajisia, muunlajisia? Teoksessa *Kieli ja eläin*. Toim. Rea Peltola, Anni Jääskeläinen & Katariina Harjunpää. Helsinki: SKS, 31–37.

Whitehead, Anne 2004: *Trauma Fiction*. Edinburgh: Edinburgh University Press

Ääri, Helinä 2023. Broilerkulttuuri: lihateollisuuden kanat suomenkielisessä proosassa ja sarjakuvassa vuosina 1969–2019. Jyväskylä: Nykykulttuuri.